

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK HALK
KÜLTÜRÜ BELGELERİ DERGİSİ

Ocak 1951

İÇİNDEKİLER:

Folklorculara Beyanname	Türk Halkbilgisi D. İ. Kurulu
Türk Halkbilgisi Derneği ve Milli E. Bakanı Tevfik İleri'nin cevabi mektubu	
Efsaneler: Kan Kuyusu	Eflâatun Cem GÜNEY
Bebek Sevme Türküleri	KIRZIOĞLU M. Fahrettin
Bir Müzik Aleti: Mey	Sadi Yaver ATAMAN
Naldöken Tahtacılarının Ev Şekilleri ve Döşenişi	Rıza YETİŞEN
Konyanın Külfetsiz Nimetleri -2-	Afif EVREN
Makedonyanın Coğrafi Durumu ve Yürüklerin Menşei ...	İbrahim GÖKÇEN
Urfa Nottarı: Yiğitlik Türküleri	Nazmi ÜNAL
Ayın Olayları: Dergimizin Tertiplediği «Türk Halk Musikisi Gecesi» İspan- ya Folklor Ekibinin İstanbulu Ziyareti	

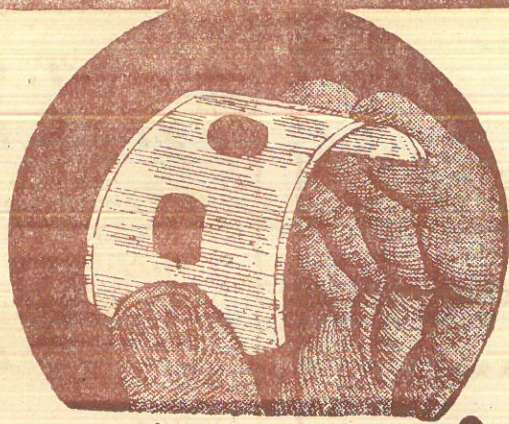
Sayı : 18

Kuruş : 25

SAHİBİ VE YAZI İŞLERİNİ FİLEN İDARE EDEN MES'UL MÜDÜR: İHSAN HİNÇER

0.08 m. m

0.08 m. m

REG. TRADE MARK

Mondial

RAZOR BLADE

Tıraş Bıçağı, cildine itina eden zevk sahiplerinin tıraş bıçağıdır.
Her yerde ısrarla arayınız.

Operatör

Dr. Cavit Göncer

Umumi Baş, Boyun, Göğüs, Karın, Tenasül
Uzuvları, Kol, Bacak, Damar ve Kemik

Hastalıkları Mütahassısı

Estetik ameliyatları yapar.

Günün 24 saatinde acil hastaları kabul eder

Tel: Muayenehane: 23876 - Ev: 29029

Bayezit Okçularbaşı No. 13

Bizim Yayla

Konyada çıkar

Aylık Edebiyat - Fikir - San'at
Dergisi

Posta kutusu: 22 - Konya

Doktor

Halil Okan

Birinci Sınıf Dahiliye Mütahassısı

Perşembe halk günü

İstanbul - Şehzadebaşı Tramvay

durağı No. 85 - Tel. 25888

340

341

0.08 m. m. 0.08 m. m.

REG. TRADE MARK

Mondial

RAZOR BLADE

Tıraş Bıçağı, cildine itina eden zevk sahiplerinin tıraş bıçağıdır.
Her yerde ısrarla arayınız.

Operatör

Dr. Cavit Göncer

Umumi Baş, Boyun, Göğüs, Karın, Tenasül
Uzuvları, Kol, Bacak, Damar ve Kemik
Hastalıkları Müttehassısı

Estetik ameliyatları yapar.
Günün 24 saatinde âcil hastaları kabul eder
Tel: Muayenehane: 23376 - Ev: 29029
Bayezit Okçularbaşı No. 13

Bizim Yayla

Konyada çıkar
Aylık Edebiyat - Fikir - San'at
Dergisi
Posta kutusu: 22 - Konya

TURAL

KOMPRESİMLER
ÖKSÜRÜK
BRONŞİTİ
GECİRİR

Doktor

Halil Okan

Birinci Sınıf Dahiliye Müttehassısı
Perşembe halk günü
İstanbul - Şehzadebaşı Tramvay
durağı No. 85 - Tel. 25888

TÜRK FOLKLO ARAŞTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK HALK
KÜLTÜRÜ BELGELERİ DERGİSİ

Ocak 1951

İÇİNDEKİLER:

Folklorculara Beyanname Türk Halkbilgisi D. İ. Kurulu
Türk Halkbilgisi Derneği ve Milli E. Bakanı Tevfik İleri'nin cevabi mektubu
Efsaneler: Kan Kuyusu Eflâtuñ Cem GÜNEY
Bebek Sevme Türküleri KIRZIOĞLU M. Fahrettin
Bir Müzik Aleti: Mey Sadı Yaver ATAMAN
Naldöken Tahtacılarının Ev Şekilleri ve Döşenişi Rıza YETİŞEN
Konyanın Külfetsiz Nimetleri —2— Afif EVREN
Makedonyanın Coğrafi Durumu ve Yürüklerin Menşei ... İbrahim GÖKÇEN
Urfa Notları: Yiğitlik Türküleri Nazmi ÜNAL
Ayın Olayları: Dergimizin Tertipledeği «Türk Halk Musikisi Gecesi» İspan-
yol Folklor Ekibinin İstanbulu Ziyareti

Sayı : 18

Kuruş : 25

YAZI İŞLERİNİ FİLEN İDARE EDEN MES'UL MÜDÜR: İHSAN HİNÇER

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

AYDA BİR DEFA İSTANBULDA ÇIKAR, HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ MES'UL MÜDÜRÜ İHSAN HİNÇER

SAYI: 18

OCAK 1951

YIL: 2 - CİLT: 1

YENİ HAMLESİ MÜNASEBETİLE

“Türk Halkbilgisi Derneği, tarafından neşredilen beganname

Sevgili folklor âşıkları !

Türk milletini derinliğine tanımanın, âdetleri ve ananeleri, teşkilâtı ve malzemesiyle halk ruhundaki yerli yaşayışı keşfetmenin; tarihten iktisatçıya, sanatkârdan mütefekkire kadar nasıl zarurî bir çalışma başlangıcı olduğunu artık bilmeyen kalmadı. Yıllardanberi kendi köşelerinde folklor ve etnoğrafya alanında kendi sezîş ve metodlarıyla harekete geçip bir şeyler biriktirmiş olan bir çok halkiyatçımız var; bunlara yenilerinin de katılmak üzere olduğu şüphesizdir. Böyle dağınık emekler, zaman zaman bazı teşekküllere mal edilir gibi oldu. Yer yer, yarı resmi arşivler kuruldu, ama aslında herkesin balı kendi peteğinde kaldı.

Bütün bu münferit faaliyetleri biraraya getirerek, ayrı ayrı gayretleri lüzumsuz tekerrürlerden kurtararak, Türkiyeyi bütün folkloru ve etnoğrafyasıyla kavrayacak tedbirleri aldığımız gün, hepimiz ömrümüzü verdiğimiz aşkın semeresini elde etmiş oluruz.

Çalışmalarımızı bir kanala bağlamanın, salâhiyetli bir makam vasıtasıyla mütemadi haberleşmenin lüzumuna inanmış olmayamız yok sanırız.

Biz, İstanbuldaki son kongreyi müteakip yeniden canlanan «Türk Halkbilgisi Derneği» nin yeni idare heyeti üyeleri, ömrünü ayrı ayrı bu işe vakfetmiş dokuz kişinin bir araya gelmesiyle kendimizde yeni bir kudret buluyoruz.

Bütün Türkiye folklorcuları garazsız ivazsız, yalnız bu işle meşgul bir tek Derneğin üyeleri olarak elele versek, ne kadar kuvvetli olacağız; ne çok verime kavuşacağız!

Her birinizin adresine ayrı ayrı yazamıyoruz. Bazılarınızı ismen dahi tanımıyoruz. Bize birer mektupla el uzatınız. Yaptıklarınızdan, topladıklarınızdan haber veriniz. Eksişiniz malzeme midir. Metod mudur? Eleman mıdır? Bildirin de hemen yetişmeye çalışalım. Folklor etüdlerinizi, derlemelerinizi bir uçtan neşretmek için elimizde «TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI» Dergisi gibi muntazam çıkan bir dergi bulunduğunu haber vermekle ayrıca zevk duyuyoruz.

Cevabınızı ümitle, şevkle bekler, sevgi ve saygılarımızı sunarız.

Muhasip
Ömer Raci DAMACI
Mahmut Kemal YANBEY
Ali Rıza YALGIN

Umumi Kâtip
Behçet Kemal ÇAĞLAR
Cahit TANYOL
Mehmet BİLGE

Başkan
Eflâtan Cem GÜNEY
Sadi Yaver ATAMAN
İhsan HİNÇER

«Türk Halkbilgisi Derneği» nin neşir organıdır.

Millî Eğitim Başkanı Tevfik İleri

TÜRK HALKBİLGİSİ DERNEĞİ FAHRİ BAŞKANLIĞINA SEÇİLDİ

Türk Halkbilgisi Derneği ilk oturumunda vazife taksimi yaptıktan sonra, Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri'yi de fahri Başkanlığa seçmiş ve keyfiyeti kendilerine bir telgrafla bildirmiştir.

Aşağıda bu telgrafın ve sayın Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri tarafından gönderilen cevabi mektubun birer suretini yayınıyoruz :

Sayın B. Tevfik İleri,
Millî Eğitim Bakanı

ANKARA

Dün, kongresini yapan «Türk Halk Bilgisi Derneği» nin İdare heyeti, ilk iş olarak sizi fahri reislığe seçmeyi ittifakla kararlaştırdı. Anadolu'nun folklor hazinesini meydana çıkarmak yolunda muhtelif teşebbüslere geçmiş olan Bakanlığımızın, sizin zamanınızda bu hayati ve millî meselede muvaffak olması yolunda bizim de yararlığımız dokunursa, bahtiyar olacağız.

Alâka ve himmetinizi her zaman güvenle beklemekte olduğumuzu, yeni faaliyet programımızı tesbit eder etmez, sizinle temasa gelmek için Ankaraya bir arkadaşımızı göndereceğimizi derin saygılarımızla arz ederiz.

Türk Halkbilgisi Derneği Reisi
Eflâatun Cem GÜNEY

Sayın Eflâatun Cem GÜNEY,
Türk Halkbilgisi Derneği Başkanı
(Çemberlitaşta Atik Ali Paşa Medresesinde
Hususî Daire)

İSTANBUL

İdare Heyetinizin beni fahri reislığe seçmek nezaketinde bulunması münasebetile gönderdiğiniz telgraftı almıştım. İşlerimin çokluğu yüzünden, bu vesile ile duyduğum memnurluk ve teşekkürlerimi şimdi sunabiliyorum. Bizi, biz yapan, millet hayatımızın temelini teşkil eden manevî kıymetlerimizin, bilhassa halk içinde, köylerimizin hayatı, suur ve vicdanında mahfuz kaldığı muhakkaktır. Millî kültürümüzün uyandırılması ve yaşayan müesseseler haline getirilmesini zarurî kılan bir milliyetçilik anlayışına sahip olmakla, Anadolu'nun folklor hazinesi araştırmalarına da gereken ehemmiyeti vermeme zaruridir. Elimdeki imkânlarla göre bu yoldaki her türlü müsbet çalışmalarla müzahir olmayı, millî bir vazife bilirim.

Bu vesile ile sizlerin de çalışmalarınızın millî varlığımızı takviye ve tenvir etme yolunda başarılı olmasını diler, selâm ve hürmetlerimi sunarım.

Millî Eğitim Bakanı
Tevfik İLERİ

Efsaneler:

Kan Kuyusu

Yazan: Eflâatun Cem GÜNEY
«Halkbilgisi Derneği» İ. K. Başkanı

Evvel zaman içinde, ne devler baş kalırdır, ne cüceler elâlemin başına iş açarmış. Dünyanın orta göbeğinde «Kan Kuyusu» derler bir kör kuyu varmış; bu kuyuya yedi yılda bir, yedi kat göklerden, yedi kürek toprak atılmış; hangi gün, hangi saat bu kuyu, bu kudret toprağıle dolarsa iki memleketin gözünü kan bürür, burunlarında kavga misk gibi tütermiş. Kuyu dolmasın, kavga tütmesin yoksa; lâmu cimi yok, iki taraf da koç yiğitlerini seçer, seçilen yiğitler yamaç yamaç geçer, bugünkü gibi ne top, ne tüfek. o günkü gibi teke tek vuruşurlarmış ve lâkin bir vurur, bir daha vurmazlarmış... Hani vurulan can havlıle «yiğitsen bir daha vur!» dese bile, vuran yiğit, yiğitliğini bilir; «ben anamdan bir kere doğdum, der; kılıcını bir daha kından çıkarmazmış. Ta böylece yedi gün içinde ölen ölür, kalan sağlar da varır, kuyunun başına; kapış kapış kapışmadan, çalıya dolaşp, çukura düşmeden bu bereket toprağından götürecekleri kadar götürür, dağ isteyen dağ yapar; bağ isteyen bağ yaparmış. Elin adamları alacağını aldıktan, yapacağını yaptıktan geri, Keloğlan da gelir, boşalan kuyunun dibine daları ekermiş; böyle olurmuş o dünyada doğuş dediğin!

Yıllardan bir yıl kuyu dolup kavgaya burur olunca, Padişahın biri padişahlığına toz konduramaz; vezirlerle güle oynasa, yiğitlerle Allah Allah çağırışa gider, gider ama yedi gün demeden önüne baka baka döner gelir ve tamam yedi yıl ağzını bıçak açmaz, kana kana bir su bile içmez, kapanır sarayına, yas eder gece gündüz.. Hakkı da yok değil ha! Bu kavgada öyle bir uğursuzluğa uğramış, öyle bir uğursuzluğa uğramış ki yedi yiğidini bir günde vermiş, vay ne yiğit, ne yiğitlermiş, birbirinden soylu, birbirinden boylu, hani omuzlarından adam asılmış.. Padişah da bunları böyle bildiği için şu son kavgadan sağ çıkanlara kızlarını verecek, kendi elile toy, düğün

edecekmiş; daha deyim mi, devlet üstüne devlet kurup mürüvet üstüne mürüvet görecekmış. Bakın şu feleğin işine İki elini böğründe, muradını koynunda koymuş, dünyasına kümesin de ne yapsın!

O böyle yas ededursun, öte yanda üç tomurcuk kız, üç gül olup açılmış, Akgül, Kırmızıgül, bir de Sarıgül. Birinin ağzı süd kokuyor, birinin dudığında bülbül sakıyor, birinin de ağzından bal akıyormuş.

Günlerden bir gün padişah gülleri, elele verip has bahçeye çıkar, bakarlar ki, ne bakınsınlar, buram buram koku, aygün baygın ses, güller gün eyliyor, bülbüller düğün eyliyor..

Ne olur, nasıl olur, bunlara bir firkattir gelir, üçü birden ah edip bülbül hasreti çeker:

Küçük kız bir Akgül koparır:

«Ben bir akgülüm amma, dikenim yok, dalım yok!» diye başını eğip boynunu bükür..

Ortancıl kız da bir kırmızı gül koparır:

«Ben de bir kırmızı güllüm amma, yeşilim yok, alım yok!» diye bir söyler iki döker..

Büyük kız da bir sarı gül koparır:

«Ben de bir sarı güllüm ama, dilim yok, telim yok!» diye inim inim inler.

Gül kızlarının ah edip bülbül hasreti çektiği kulağına çalınca, padişahın gözlerini kan bürümüş; gayri ne yedi yıl demiş, ne yedi yıllık yol demiş; ferman üstüne ferman kesip yedisinden yetmişine kadar, bakmamış yaşına; eli sapan tutan kim var, kim yoksa toplamış başına. Varıp üç gün üç gece taş yağdırmış üstlerine. Allah sizi inandırın, taş üstüne taş bırakmamış o memlekette..

Sözüm ona, padişah olacak, öcünü almış, almış amma, elin bin yıllık âdeti de yıkılıp gitmiş. O gündən geri ne gök yüzü, ne kör kuyu! Gözleri kan bürümeye görsün, gayri gücü yeten, yetene! Ha işte bundandır, o gün bugün, yer yüzünden kavga eksik olmuyor, ya devler baş kaldırıyor; ya cüceler dünyanın başına çorap örüyormuş.

Bebek Sevme türküleri

Derliyen: KIRZIOĞLU M. Fahrettin
Kars Lisesi Tarih Öğretmeni

Halk edebiyatımızın en temiz ve yaşayan en eski örneklerini «Beşik Türkleri» nde bulabiliriz. Tazegelinlerin, genç annelerin bebeklerini uyuturken söylediği ninniler, kundağı sarıp açarken veya yavrularını kucaklarında oynatıp severken âhenkle tekrarladıkları türküler; her türlü yabancı tesirlerden uzak, son derece özlü ve sâf edebî mahsullerimizdir.

Böyle olduğu halde, beşik türkülerimiz ge- reği gibi derlenip işlenmemiştir. Bundan do- kuz yıl önceleri «Çınaraltı» dergisinde (*), Doğu-Anadpluda derlediğimiz ninni, bebek sevme ve körpe çocuğa ait diğer edebî parça- lardan bazıları, F. SALTKAN müstear imza- sıyla ve «Seçme Beşik Türküleri» başlığı altın- da neşretmiştik. O yazımızda beşik türkülerini mahiyet ve yölenişlerine göre sıraya koymayı denerken, örnekleriyle birlikte, şöyle bir tas- nif şekli göstermiştik:

1) Nenni veya Laylay (bebeği uyuturken söylenenler);

2) Dandan veya Dandini (Bebegi elde oy- natırken veya atıp tutarken söylenenler);

3) Kız-Bebek, Oğlan-Bebek Türküleri (yav- runun kız veya oğlan oluşuna göre söyle- nenler);

4) Son Beşik Türküleri (Çocuğun dış çı- karması, emekleme ve yürümesi, dilinin açıl- ması sırasında söylenenler);

5) Bebek Ağıtları (bebeğin ölümü üzerine söylenenler);

6) Şakalı Bebek Türküleri (anne, baba ve yakınlarına ilişkin, tenkit ve mizah yollu söy- lenenler);

7) Dilekli Bebek Türküleri (çocuğun ileri- de kahraman ve büyük adam olması, âilesi içerisinde sıvrılıp hayırlı ve «düşman-oku» sa- yılması yolunda söylenenler).

Bugün elimizdeki daha bol beşik türkü- lerine göre, bu sıralamaya, «dandan» veya «dandini» lardan farklı olarak, «Bebek Sevme Türküleri» ni ayrı bir kol olarak katmak icap ediyor. Adıgeçen «Çınaraltı» dergisinde işaret edilen yedi köia ait örneklerden neşredildiği için, burada, Kars ili ve çevresinde derlediği-

miz «Bebek Sevme Türküleri» nden misaller vereceğiz.

Bebegin ebisi veya akraba, yahut komşu ve tanıdık kadınlar eve gelip bebeği her gör- düklerinde yeni «sevme türküleri» söylerler. Ortamalı yani herkesin bildiği bu türkülerde, ekseriya iki heceli olan isim yerine o evin bebeğinin adı katılarak âhenkle söylenir. Aşağı- daki örnekler, oğlum Mehmet Ilgar'ı görmeye gelen Karşlı kadınlar tarafından altı ayda- beri söylenmiş olanlar arasından seçilmiştir:

- 1— Elin balası külden topraktan
Benim Ilgar'ım gülden yapraktan
Melâykelerle konuşur balam
Kurtarır beni derten meraktan.
- 2— Atım tutim ben seni
Şekere katım ben seni
Haviya (hava'ya) bulut gelende
Ağzıma atım ben seni.

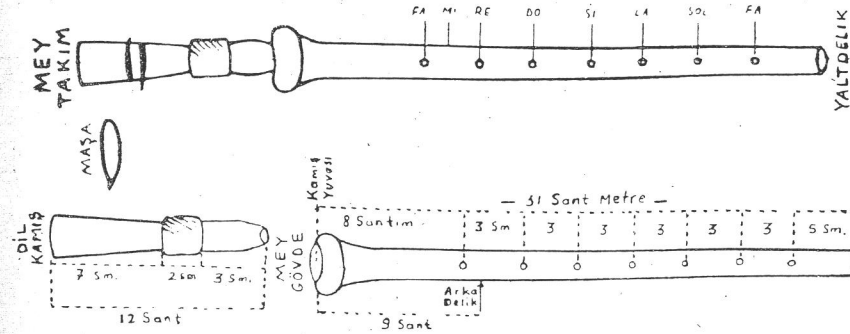
- 3— Ilgar'ım avuk Odası savuk
Ilgar'a kurban Bir sürü tavuk.
- 4— Ilgar'dır özü Karadır gözü
Ilgar'a kurban Bir sürü kuza.
- 5— Ilgar'ım ocak Odası sıcak
Ilgar'a kurban Bir sürü koçak.
- 6— Ilgar'ım cüve Işıktır eve
Ilgar'a kurban Bir sürü deve.
- 7— Ilgar'ım çağa Alışmış bağa
Ilgar'a kurban Tumanı düşük
Ilgar'a kurban Ilgar'a kurban
Bir sürü buğa. Bir sürü pişik.
- 8— Ilgar'ım üşük Tumanı düşük
Ilgar'a kurban Ilgar'a kurban
Bir sürü pişik. Bir sürü pişik.
- 9— Ilgar gelir hayman (hay ile)
Bir küçüçük tay'ınan
Herkesi sevindirir
Cebi dolu payınan
- 10— Ilgar gelir mış-mışınan
Cebi dolu kışmışınan
Herkesi bedava verir
Kızlara da öpüşünen
- 11— Koca Kars'ın toprağı Acıgıcı yaprağı
Kim balamı sevmezse
Gözüne biber yaprağı

(*) F. Saltkan, «Seçme Beşik Türküleri»
ÇINARALTI dergisi 1942 Şubat, sayı: 28-29.

Müzik Folkloru:

Mey

Yazan: Sadi Yaver ATAMAN
Halkbilgisi Derneği İdare K. Azası

Folklor ve Etnografya Kadroları içinde, müzik vasıtaları (Çalgılar) geniş ve mühim bir bölüm teşkil eder. Halk sazlarımız, üslup karakter, şekil ve yapı bakımlarından çok çeşitlidir. Yalnız bizim tesbit edebildiğimiz bel- li başlı 36 çeşit halk çalgısı arasında meselâ, Cuk cuk, Sipsi, Horthort, tesbik, çifte, şakşak gibi pek taammüm etmemiş olanlardan biri de, (Mey) denilen nefes çalgısıdır. Artvin ve Kars havalisi çalgılarından biri olan (Mey), Kafkas ve Azerbaycan müzik tesirleri ile de ilgili ola-

rak tam bir Türk karakteri taşımaktadır. Bu çalgıya, Azerbaycanda (Yaslı Balaman) veya (Koşamey) de denilmektedir. Artvinin Tulum zurna ve Çimon denilen düdük ve Kavalına mukabil, Karsda (Mey) e daha çok rastlan- maktadır.

Örneğini aldığım (Mey), Artvinli Cevri Altıntaş'a ait olup, bir benzeri de hususi koleksiyonumda mevcut bulunmaktadır. Cevri Altıntaş, 1302 doğumlu olup kırk sene den beri (Mey) çalmakta ve bu çalgıyı Akıskalı Der-

rine söylenen söz. **Melâyke:** Melâike (melek- ler). **Atım, tutim:** Elimde atayım, tutayım. **Avuk:** Avunmuş yani agular yaparak eğlenmek- te olan («avuldanma»: çocuğun agu yapması). **Savuk:** Soğuk. **Ocak:** Burada ziyaret edilen mübarek kimse demektir. **Koçak:** Koç-yiğit, kahraman. **Cüve:** Cıva, cıva gibi oynak ve ele avuca sığmayan. **Çağa:** Çocuk, yavru. **Tuman:** Don, kadın şalvarı **Pişik:** Kedi («pişik» dahi denir). **Mış-mış:** Burundan çıkan mırıltı. **Kış- mış:** Çekirdeksiz üzüm kurusu, kuru-üzüm. **Acıgıcı:** İlkbaharda pınar ayaklarında ve su- lu yerlerde biten yaprağı dereotu gibi acı olan bir nevi yenilir kır pancarı. **Kenkül:** Kâkül, saç perçemi. **Kuymak:** Yağ veya kaymakla un- dan yapılan çok yağlı bir yemek. **Yeni-yet- miş:** Nevciyan. yeni-yetmiş. **Kortumus:** Çok kocamış, tutarsız derecede ihtiyar. **Cüce:** Civ- civ, tavuk yavrusu. **KIRZIOĞLU M. F.**

- 12— Kurban olam ben sene (sana)
At kenkülün ensene
Bir tavacık yağım var
Kuymak edim ben sene.
- 13— Ey büyük Allah sen bu Ilgar'dan
Kurtlara da ver kuşlara da ver
Çöl-dibinde kalmışlara da ver
Yeni yeni yetmişlere de ver
Kocalmış kortumuslara da ver.
- 14— Balama kurban inekler
Balam ne zaman imekler.
- 15— Balama kurban kargalar
Balam ne zaman yorgalar
- 16— Balama kurban yılanlar
Balam ne zaman dil anlar.
- 17— Balama kurban cüceler
Balam ne zaman heceler.

Sözler:
Nenni: Ninni. Laylay: Doğu-Anadolu ve Azerbaycan'da çocuk uyutulurken «ninni» ye-

viş adında birisinden öğrendiğini söylemektedir. Bu çalgıyı çalmakta ve mahalli türkülerini söylemekte usta tanınmış bir halk sanatkarıdır.

(Mey) fotoğraf ve şekillerinde de görüldüğü gibi, üç parçadan ibarettir.

1 — Ağızlık (Kamış dil) öten kısım:

Genişçe bir kamışı ıslatmak suretiyle, Kamışın üst mücella kısım kabuğunu yontup incelterek ve ezilerek elde edilir. Tetkik ettiği kamış dil, 12 santimetre boyunda, 2 santimetre ağız genişliğindedir. Kamış zurnada olduğu gibi yayvan değil, düzdür.

2 — Gövde (Mey) :

Düz bir borudan ibaret, vasati olarak 30-35 santimetre boyundadır. Üzerinde bir tefs tarafında olmak üzere, sekiz perde deliği bulunmaktadır. (Aslında ters tarafındaki ile beraber dokuz perde deliği varsa da üst taraftaki perdelerden sekizincisi (Hava deliği) kullanılmamaktadır. Cevrinin (Mey) inde bu delik yoktur). Gövdenin ceviz ve erik ağacından yapılması tercih edilir.

Sadi Xaver Ataman Cevri Alintaşın Mey'ini tetkik ederken

3 — Kısaç (Maşa) :

Kamış dilini sıkmağa yarayan sertce bir ağaç elyafından yapılmış ve iki ucu kavuşturalararak ipe bağlanmıştır. Maşa, kamış dilinde aşağı yukarı getirilerek sesin ayarlanmasını da temin etmektedir. İcabına göre çift maşa da takılmaktadır.

Çalgının tonal hususiyeti :

Alet bir oktavlık olarak düzölmüş, perdeleri diyatonik diziyeye göre tesbit edilmiştir. Zurna ile klarnet arası (Obuva denilen Garp müzik aletine yakın) bir sese maliktir. Çift çaldığı zaman biri (dem) tutmaktadır. Dikkat edildiği takdirde hafif horlama ve cızırtılı ses vermesi bünyesinde çok sesli izler bulunduğunu göstermektedir.

Aletin sesleri :

Açık olarak	Sol
Üstten birinci delik	Fa diyez
Ters taraftaki tek delik	Mi
Üstten ikinci delik	Re
Üstten üçüncü delik	Do
Üstten dördüncü delik	Si
Üstten beşinci delik	Lâ
Üstten altıncı delik	Sol
Üstten yedinci delik	Fa

(Oktavın yedinci derecesi olarak Fa Diyez sesi de elde edilmektedir ve ekseriyetle çarpma olarak kullanılıyor).

(Mey) le beraber çalınması adet olduğu için karakteristik bir tempo çalgısı olan (Tef) i Azerbaycanlı 62 yaşında Mehmet Çaylıdan tesbit ettiğim gibi veriyorum. 39 santimetre kutrunun cevizi ağacından yapılmış, üzeri se-deflerle işlenmiş bir kasnak üzerine (Nahal) denilen bir Balık derisi gerilmiştir. Kasnağın iç tarafı çevresi boyunca sık sıralar halinde iki santim kutrunun demir halkacıkları döşenmiştir. Bu halkacıklar aleti ağır tutmak ve arada bir elleri titretmek ahenk temin etmek içinmiş. Tef iki el arasında hafif öne meyyal ve göğüs hizasında tutularak ve iki tarafa aşağı yukarı sallayarak parmakların hep birden veya bâzan teker teker vurulması suretiyle çalınmaktadır. Azerbaycanda bu çalgıya (Kabal) denildiğini de Mehmet Çaylı söylemiştir.

Sadi Xaver ATAMAN

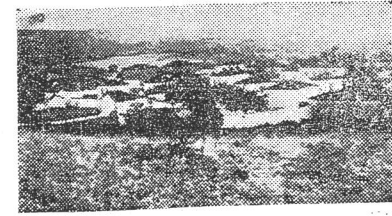
Etütler:

Naldöken Tahtacıları

EV ŞEKİLLERİ VE EV DÖŞENİŞİ

— II —

Yazan: Rıza YETİŞEN

Naldöken köyünün uzaktan görünüşü

Nargile, belki yabancılar gelir diye, bulunur; kendileri içmezler, ayıp sayılır.

Bir çok evlerde ekmek yapmak için fırın vardır, bazıları da hazır ekmek alırlar; son zamanlarda köyde büyük fırın bile yapılmış ki, epeyce ekmek satmaktadır.

Evlerini daha çok kendi ustaları yapar; bu işde muvaffak olmuş birçok kimseleri vardır. Fakat senelerdir yapı ile uğraşıp da hâlâ beceriksizlik gösterenleri de yok değildir. Ali Ağanın oğlu iyilerin meşhurlarındandır. Şurasını da kaydedeyim ki, yapıyı ucuza mal etmesi ve çabukluğu ile birçok müşteriler bulmaktadır. Ustalığı bir darbimesel haline gelmiş: **Ali ağanın oğlu gibi yapıyorsun...** Oğlu da baba mesleğini tevarüs etmiş, Allah muvaffak etsin....

Evlerin içinde mutfak yoktur; ekseriyetle, oturup kalkılan yerler bu işi görür. Biraz hâllice olanları, bina dışındaki avlunun münasip bir yerine AŞ OCAĞI dedikleri küçük bir oda yaptırırlar ki, burası mutfak olarak kullanılır. Evlerin ısıtma tertibatı, duvar içindeki ocaklardır. Helâlar muhakkak surette bina-dan 20-30 m. uzakta yapılır. Eskiden pek az evde helâ var iken, bugün her evde bulmak kabildir.

EVİN DÖŞENİŞİ:

Köyde evlerin, sokak kapısı da dahil olmak üzere, bütün kapıları ardına kadar açıktır. Evde hiç kimse yoksa ancak o zaman ka-

Umumiyetle tek kat üzerine yapılan evler, taş ve toprak harçla inşa edilmişlerdir; üzerleri kiremitlidir. Küçük ebatta bir iki pence-resi ve hemen her evin bir avlusu vardır. Hayvan kullananlar ya ahır yaptırırlar veya aynı çatı altında hayvanla beraber yatarlar ki, bunlar daha ziyade fakir kimselerdir. Şurasını da kaydedeyim: öküz ve inek gibi hayvanları içeriye katıyen almazlar, onlar için avluda bir Dam veya Hayat yaparlar. Köylüler hayvanların yattığı ahıra dam, hayvanların yem yediği yalağa da ahır derler. Çeşmelerin önündeki yalağa da «ahır» denir. Asıl dam'a «dambaşı» derler. Hayat, avlunun bir köşesinde yapılan üstü kapalı, veya evlerin önünde aynı şekilde yapılan yere denir. İki katlı binaya Hanay derler. Bunun ön kısmında, birinci ve daha çok ikinci katında, bizim sofa diyebileceğimiz önu açık yere de Hayat derler. Hanayları daha ziyade köy ağaları ve eşrafı yaptırabilir; çünkü inşaat masrafı büyüktür. Eskiden köyde dört beş hanay varken, bugün yirmiyi geçmiştir. Orta halliler de, bir bodrum katı üzerine bir kat ilâve ederek, «Sakız biçimi» denilen evler yaparlar. Tek katlı evlerde ekseriyetle tavan yoktur, taban da toprakla sıvanmıştır. Kapı ve pencereler iyidir. Birçok evlerin pencerelerinde cam yoktur. Son zamanlarda kerpiç evler hayli çoğaldı. Bütün binaların içi dışı badanalıdır; bilhassa buna çok itina ederler; akkik sayesinde köy ta uzaklardan görünür.

Köy, şu on onbeş sene içinde büyük bir değişikliğe uğramıştır. Evvelce yazdığımız gibi: köyde su azdır, hele yukarı tarafta hiç yoktur; bu sebeple köylü yavaş yavaş aşağı kaydı, neticede yepyeni bir köy meydana geldi. Köyde dört beş dükkân ve bir o kadar kahve vardır: bunların yapılış ve mefruşatı şehirdekilerden farklı değildir. Dükkânlarda köylünün ihtiyacı olan her şey satılır; kahvelerde çay, kahve ve şuruplardan başka, kabak çekirdeği, fındık, fıstık gibi şeyler de satılır.

pılar kilitlenir. Avlu kapısından içeri girelim: ekseriya gözünüze iki gaz tenekesi ilişir: birisi küllü su, öteki zibil (çöp) tenekesidir. Küllü su pek çok işlerine yarar; çepel (bulaşık), don yumak (çamaşır yıkamak) ve el yumak gibi. Bir kenarda hayvanın semeri ve bazı kalabalık eşya.. Bazı avlularda araba, yüksek iki tekerleği ile, dimonları havaya dikilmiş olarak, görülür.

Evin içine bakıyoruz: bir duvarı baştan aşağı kaplayan YÜKLÜK var. Üzerine gayet muntazam bir surette, üst üste, kitap gibi dizilmiş yataklar; bir tarafında süslü bir sandık, gene bunun üzerine hafif yataklar.. Yüklük, yerden 70-80 cm. kadar yüksekte, sedire benzeyen, tahtadan yapılmış, onların en mühim mo bilyasıdır. Üst tarafına halı, kilim, yatak ve sandık koyarlar; alt tarafına evin yiyip içeceğini ve öteberisini doldururlar; burası bir nevi kilerdir. Önünde bir perde vardır: bu, hem konan eşyayı saklar, hem de eve süs olur. Bazı muntikalarda olduğu gibi, yüklük, hiçbir zaman duvarın içine yapılmaz: daima önündedir. İkinci olarak göze çarpan şey, diğer duvarı boylu boyunca kaplayan raftır. Kap kaçak kâmilten buraya sıralanmıştır. Fakat, her gün kullanılan kaplar, kapının yanı başındaki kaplık denen rafta yer almış bulunurlar. Büyük rafta daha ziyade misafirlik kaplar ve her zaman kullanılmaması gereken şeyler bulunur. Kaplar umumiyetle bakırdandır; eskiden top- rak çanaklar revaçta iken, bugün porselen ta-

baklar mühim bir yer işgal ediyor. Su içme kapları da burada durur. Rafın altında ve ortalama yerinde yaldız çerçevesi bir ayna vardır. Evlerinde genç gelin ve kızı olanların aynaları daima kirep, çiçek ve başka şeylerle bezelidir. Bazı evlerde, aynanın sağ ve solunda, ellerine geçirdikleri herhangi birer resim, çerçevesiz olarak çevrelenmiş bulunur. İşte bir raf daha: buna ocağın başı derler; çünkü ocağın üstündedir. Buraya lâmba, tuzluk, Eze (Ecza=kibrit) kahve takımı falan koyarlar. Bazı evlerde ocağın kenarında bir delik vardır ki kibrit ve başka şeyleri oraya koyarlar. Ocağın ağzındaki güzel kırmalı (pillili) bir perde oda- ya süs verir. Üç ayaklı saç ayağı ocağın içinde asılıdır; maşa da daima orada durur. Evin ısınmasını bu ocak temin eder; hiçbir zaman soba ve başka teshin aleti kullanmazlar. Ocakta hasil olan közleri bazan bir kaba koyup ortaya alır, çul çuvalın yanmamasına çok dikkat ederler. Tabanda çul veya kilim vardır; halı pek ender görülür. Halının adı TÜLEK'tir. İşlemecinin Mustafa yaygılar hakkında şunları söyledi: Eskiden keçeler vardı, üstü garahlı girmizli, ondan olsaydı minder ne istemezdi. Neden şimdi kullanmıyorsunuz? dedim. Hindi o keçeleri yapan nerde oğul... diye başladı: Dedem, babamın delikanlılığında bi ermeniden 6 meyce (mecid) bi keçealmış, üstünde girmizi girmizi, goca goca güller vardı, insan bakmaya doyamamış, ben yeniliğini görmedim, babam anlatırdı. Sona ben evlendim epey de biz kullandık, eskisini de hayvanlara keçe yaptık. Nerde o mallar, hem ucuz hem dayanıklı... Hindi bi keçe alsan on yıl dayanıyo, incecik çul gimî. Biz de oturak döşeklerini kalın yapıyok, onun yerini tutsun deyî, pos-teki de pek yavız (güzel) oluyo.

Evde kapı yanında süpürge ve testiden başka bir şey yoktur. Eğer içeri kış günü girmişsek, tavanda da bazı şeyler göze çarpar: üç beş nar askısı, ayvalar, kavunlar, soğan, sarmısak ve bazan portakal askıları gayet güzel manzara arzederler. Eğer fakir bir aile ise, tam kapının karşısında, onun varı yoğunu teşkil eden bir hayvancağızını da ev mefruşatından sayabilirsiniz. (Sürecek)

Rıza YETİŞEN

Düzeltilme: Geçen yazımızda, köyün nüfusu 600 yerine 6000 yazılmıştır. Düzeltilir.

Bir Etüt:

Konya'nın "Külfetsiz Nimetler,,i

— II —

Yazan: Afif EVREN

İncecik nesile gelir inceli
Tatlanır yemeğe değerse eli!
Bakışı derindir; sanma kinlice,
Boyu kısa amma, köyü İnlice (2)
Şapkanın eğridir amma dumanı
Sikkeler cücesi külâh azmanı!
Boyası benziyor dengi dengine,
Yağmurda ıslanmış tuğla rengine!

Burada ağalık dillere kolay
Onların işleri ömürdür bu ay
Kendileri cömert, sofrası açık,
Tahta sinileri gerçi daracak!
(Kolbaşı) gönderir bir piyadeyi
Yemeğe çağırır ağazadeyi;
Öyle ağazade diyip de geçme-
Babacan Ahmedim seçme mi seçme!
Lokmaları benzer kantar topuna
Okur lokmaların soy ve sopuna!
Hâsılı babacan habar ver bize,
Bir tava (musakka) vız gelir bize!

Musakka, musakka, şanlı musakka!
Elli kollu buttan bir iki okka!
Bakışından anlar sanki sözümü,
Kara kara bakar (dimnit üzümü)!
O cânım (divlek)e can mı dayanır? (3)
Yiyenler, kaymaklı dondurma sanır!
Geçen yıl diyordu bir hacıyatmaz,
Divleğin adına, (Sakal oynatmaz)!
Dişi olmyanı gözünden çıkar,
Gaafil davranırsa salyası akar!

(2) Konya merkezine bağlı Kızılviran nahiyesinin bir dağ köyü. Tarih ve folklor bakımından incelenmeğe değer yerlerdendir.

(3) Konya'nın çok meşhur ve nefis kavunu. En iyisi (Selbasan) köyünde yetişir. Ağustosun sonunda (geri) (germekten) tâbir edilen ekserisi çift atlı veya öküzlü arabalarla şehre getirilmeğe başlanır.

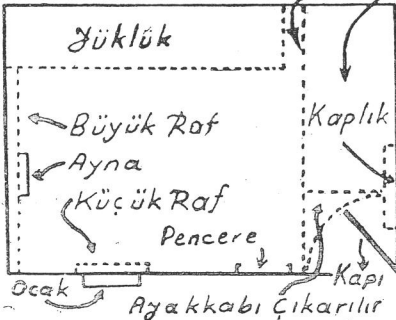
İkinci fasılda (Püryan kebâbı)
Yanında buz gibi vişne hoşâbı
Ya âlâ kızarmış bir (filik budu)
Üstüne buz gibi (Şeker armudu)!
Armudu anarken ağzım sulanır,
Şeftali yanında hiç gibi kalır-
Öğle sıcakında bir çanak ayran,
İçmeli demişti Hazreti Lokman!
Bir ağaç altı da geçti mi ele,
O zaman uykuya doyulmaz hele!..

Kebapla tirid'le gönül eğlenir.
Bir ay sonra (Çebiç) zamanı gelir.
Âh o nâzeninim (Çebiç asması)!
O bir çebiç değil kızlar yosması!
Kızarr kızarr tandırda yanmaz,
Gerdan kırışına canlar dayanmaz!
İnci dişleriyle sıkar dilini,
Kutnu'lar giyinmiş bir kürt gelini?
Utandır, kızarr huzurumuzda,
Salatalar hazır şişeler buzda...
Hücum başlayınca hayli utanır,
Zavallı bir deri, bir kemik kalır.

Eksiği düşünmem inceden ince,
Erikli (Calla) nın vakti geçince!
Artık (Höşmerim) e çeker iştiha,
Tabii içinde kaymak da var ha!
Kaymaksız tuzsuz helvaya benzer,
Kırk yaşında gelen sevdaya benzer!
Onun da doyulmaz gerçi tadına,
(Gaziler helvası) derler adına!
Bütün nimetleri saydım adıyla,
Yemek kısmet olsun ağız tadıyla!

Muhterem Nureddin Rüştü Büngü?,
Konya'yı anarken tabii güzellikleriyle
hususiyetlerini de sade ve samimi bir
his ve dille ifade eder..
(Halkbilgisi) bakımından değer ta-

Fakir ailenin hayvan bağladığı yer,
10-15 cm. yükseklikte bir set.)

Bir Naldöken evinin planı

Makedonya Yürük Folkloru

FOLKLORUNU TOPLADIĞIM KÖYLERİN COĞRAFİ DURUMU VE MAYADAĞ, KARASINAN, ALÇAK YÜRÜKLERİNİN MENŞELERİ

II Yazan: İbrahim GÖKÇEN

FOLKLORUNU TOPLADIĞIM KÖYLERİN COĞRAFİ DURUMU:

Bunlar Maya-dağ, Karasinan ve yedi küçük köyden müteşkil bulunan Alçak köyleridir. Orta Makedonya'nın büyüklüğüne ve nüfus kesafetine bakılınca, sayıları pek mahdut olan bu yürük köylerinden edindiğim folklor materyali, genel hükümler ve kaideler çıkarmağa elvermez. Esasen folklor malûmatı, her yerde köyler ve kasabalar için bazı ayrıntılar gösterir. Bu itibarla teferruatta folklor bilgileri çok geniş farklar ve başlıklar taşır. Lâkin umumi hatları bakımından belirli bir bölgenin folkloru daima bir bütün teşkil eder. Mayadağ, Karasinan, Alçak köylerinden başka Orta Makedonya'da, Selânik çevresinde

şıyan o manzumesini de (1927) buraya aktarıyorum:

K O N Y A

Ey asil ırkımın sertâcı Konya,
Şanlı tarihlerin âmâcı Konya!
Konya müstakbelin altın ovası,
Konya milletimin nurlu yuvası!
Nasılsın, şen misin sevgili yurdum?
Bu yıl gene sana selmeği kurdum.
Altın başakların sararıyor mu?
(Dimnit üzüm) lerin kararıyor mu?
Gözümde tütüyor (Meram bağları).
Üstünde yükselen (Loras dağları)!
Ne kadar da güzel, ne kadar sâde
Ne tatlı emeller getirir yâde...
Muazzam, vakarlı bir duruşu var,
Yine ufuklara baş vuruşu var!
Allaha yükselen vakarlı başı,
Güya düşünür de çiftçi kardaşı;
Diyor ki: Allahım ormanım yoktur,
Yağmur getirmeğe dermanım yoktur!
— Arabada çamur, teknede hamur —
Demekle vermiyor Allahım yağmur.

daha birçok yürük köyleri vardır. Fakat bahis mevzu ettiğim köylerin, Orta Makedonya'nın merkezinde bulunmaları ve folklor materyali itibariyle en orijinallerini yaşatmış ve taşımış olmalarından ötürü, bu havali yürükleri için şayanı tetkik bir örnek teşkil edecekleri kanaatındayım.

Selânik körfezinden itibaren altmış kilometre kuzeye kadar devam eden Vardar Ovası, kuzey ve batıda nihayet bulur ve arazi tam kuzeyde hafif meyilli tepelerle engebeleşmeğe ve yükselmeğe başlar. Ovanın kuzey batı nihayetlerinde dik meyille yükselen (Gripa) dağları vardır. Vardar nehrinin doğu tarafları kısmen ovalık, kısmen peneplen haline gelmiş araziden müteşkildir. Vardar, Selânik-

Yüz kerre kılınsa (Hacat namazı),
Kulların geçmiyor Hakka niyazı!
Duamız o dua, ağız o ağız,
Değildir diyordu büyük babamız!
Rahmetin yok diye ey çiftçi yılm!
Bir kat daha çalış ye'se kapılma!
Saadet getiren bir ân olacak,
Şüphesiz gün olup harman olacak,
Ağaçsız dağların orman olacak,
O orman derdinde derman olacak!
Evvelâ düşünüp bir güzel tedbir,
Şu çıplak dağları edince teşçir;
Allahına güven, azmine güven,
Sen ağız tadiyle sürersin dögen!
Hak zeval vermesin ulu millete,
İki elle sarıl Cumhuriyete!
Derd, elem görmesin o yağiz tenin.
Nasırılı ellerin nûr olsun senin!
Mis gibi kokuyor bana (hoşmerim)
Köylüde güler yüz görürsem yerim!
Öpenler köylünün güler yüzünden,
Haşredek ağlamaz (güler, yüzünden)!
Afif EVREN

ARAŞTIRMALARI

ten 60 kilometre tam kuzey istikametinde ovalardan ilk defa olmak üzere dağlar arasına girer. Bu noktada (Karasüle) ve (Boymıça) denilen köyler bulunur. Vardar'ın burada girdiği vadiye yürükler (Derbent) derler. Bu Derbent güneyden kuzeye doğru 10-15 kilometre devam eder. Doğusunda (Bacova) tepeleri, batısında (Sarı Meşe), (Hisseler), (Harsarlık) tepeleri sıralanır. İşte Karasinan, bu derbendin takriben 7 kilometre, Mayadağı ondan 3 kilometre daha batıda bulunurlar. Bunlar yüksek arazide olup Alçak köyleri ise mezkûr iki köyün 5 kilometre kadar kuzeyindeki münhat arazide bulunurlar.

Vardar, Derbendin kuzeyinde tekrar ovalara akar. Kuzeyden Gevata, Valandiva, Usturumca, doğudan Maçkov sırtları ve Karaballı (Döp) tepeleri, güneyden Bacova ve Karasinan tepeleri, batıdan Huma tepeleri ve Maya-dağ yüksek arazisi ile çevrilmiş olan bu ova, Gëvgili'nin kuzeyinde hayli uzanır. Gëvgili ovası denilen bu münhat ve allüviyonlu arazinin çevresindeki dağlık bölgelerde hayli yürük köyleri vardır. İşte Mayadağ, Karasinan ve Alçak köyleri, manzarasını çizdiğim Gëvgili bölgesinin yürükleri arasında en çok şöret bulanı ve tetkike şayan olanlardır.

Ovalarda yazlar çok sıcak ve kurak geçer. Dağlarda hava serindir. Yağmur, daha ziyade güzün yağar. İlbaharda da seyrek olarak yağmur görülür. Kışın dağlarda uzun ve şiddetli soğuklar olur, ovalarda güneğe doğru

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Dergisinin 1 ilâ 12 ve 13 ilâ 24 sayılık senelik aboneleri üç, 1 ilâ 24 nüshalık cilt aboneleri ise beş liradır.

Bugüne kadar 18 sayısı çıkmıştır.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI'na abone olun ve onu dostlarınıza tavsiye edin.

kışların şiddeti azalır. Yürükler, şiddetli sıcak olan ve sivrisineğin bolluğundan sıtmalık bulunan ovalarda pek çalışmazlar. Buralarda daha ziyade Bulgar köylüleri ile Çitak denilen Türkler otururlar (1). Ovalarda tahıl iyi yetişir. Su boylarında mısır ve tütün tarlaları uzanır. Erik, armut, kayısı, üzüm, incir yetiştirilir. Yüksek dağlar ormanlık, daha alçak tepeler fundalıklarla örtülüdür. Vardar doğu tarafındaki tepeler daha ziyade çıplaktır. Mayadağı, Karasinan, Alçak köylerinin bulunduğu yerler vaktiyle ormanlık imiş. Bazı asırdide koruluklar ve eski binalardaki kalın meşe ağaçlarından yapılmış keresteler, bunu ispata kâfidir. Buralardaki sık ormanların köy kurmak için seyrekleştirildiği veya tamamen fundalık haline geldiği anlaşılıyor

Düzgün yollar, Vardar vadisine veya ovalara inhisar eder. Dağlarda en ziyade patika ve katır yollarından istifade olunur. Esasen Mayadağı, Karasinan ve Alçak yürükleri, ovalardan ayrılıncaya kadar araba kullanmazlardı. İşlerini eşek, katır ve atla görürlerdi. Bundan da bu yürüklerin önceleri hayvancılık ve arabacılıkla uğraştıkları anlaşılıyor. Şemsettin Sami, Kamus-ül-alâm'ında Selânik maddesinde şöyle diyor:

(Ahaliyi Vilâyet başlıca ziraat işleriyle meşgul olup sanayi yok hükmünde ise de merkezi-vilâyette tesis edilmiş olan bazı fabrikalardan başka sair kasabalarda ve kurrada dahi aba, şayak, keten ve pamuk bez ve sair bazı mensucat ve mamulât istihzar olunur. Aba mamulâtı en çok (Minadağı) denilen köyde vücuda gelip mühimce bir ahzu itaya bais olur.) (2).

Şemsettin Sami merhumun bahis mevzuu ettiği bu durum, 19. asra ait malûmata dayanmaktadır. Hürriyet hareketleri, Avrupadaki Osmanlı ordularının bir hareket ve ikmal üssü olması dolayısıyla sonradan Selânik, çok ilerlemişti.

Biz, kamus'un verdiği malûmatı 19. asırda Mayadağ, Karasinan, Alçak yürüklerinin

(1) Çitaklar hakkında ileride ayrıca malûmat verilecektir.

(2) Kamus-ül-alâm'da Mayadağına Minadağı denmesi herhalde bir yanlışlık eseri olsa gerekir.

Urfa Notları:

BOZAN BEY İÇİN YAKILAN Yiğitlik türküleri

Yazan: Nazmi ÜNAL

Mezopotamya muntakasına dahil bulunan Urfa ilimiz geniş ve münbit toprağı ve Halil İbrahim Peygamberin anavatanı oluşu itibarile ma'nen şirindir. Muhtelif aşiretlerle meskûn, tiren yolundan ve şoseden (mevcut şosenin bakımsız ve çok fenalığı itibarile) mahrumdur. Yiğit duygulu, bâkir ruhlu halkı vardır. İlk olarak (İzol aşiretinin eskiden reisi ve halen ileri geleni bulunan) Bozan bey ile tanıştım. İzol aşi-

esas mesgalesini belirttiği için aldık.

MAYADAĞ, KARASINAN, ALÇAK YÜRÜKLERİNİN MENŞELERİ:

Önce, esefle kaydetmek isterim ki, bu hususta kat'i ve mevsk malûmat, elde etmek mümkün olmadı. Bunun sebebi, şunlardır:

1. — Bu yürüklerin, şimdi, millî sınırlar içinde Şarköy ve Mürefte havalisinde mütakâsif olmakla beraber, bir çoklarının da muhtelif yerlere dağılmış bulunması, böylece ellerinde bulunması muhtemel olan eski kayıtların ve vesikaların elde edilememesi;

2. — Millî sınırlar dışında kalan Selânik şer'i mahkeme sicillerinin incelenmemesi;

3. — Makedonya'da vaktiyle iskân edilmiş olan Yürüklere dair malûmat veren eserlerin, çok az oluşu, veya sadra şifa verecek şeyler yazmamış olmaları;

4. — Folklorunu topladığım köylerin, pek mahdut bir bölgeden ibaret bulunuşu;

Bu hususta en kat'i ve mevsk malûmatın, eski devrin Defteri hakani kayıtları ile Selânik şer'i sicillerinin incelenmesi sayesinde sağlanacağı muhakkaktır. Binaenaleyh bu küçük Folklor eseri ancak o zaman tamamlanmış olacaktır.

Bir Folklor eserinde incelenen insan topluluklarının iskân vaziyetlerini ve hukukî Statülerini belirtmeğe lüzum olmadığından şimdilik bu ciheti noksan saymamak dahi mümkündür.

(Devam edecek)
İbrahim GÖKÇEN

reti, tarihi belirsiz bir zamandanberi Urfa toprağına yerleşmiş, akınlarda devrinde ve Timur askerlerine karşı hane-danlık ve misafirperverlik göstermiş, sofrası meydanda bir aşirettir. Bozan bey, istiklâl savaşında Urfaya giren Fransız kuvvetlerine karşı millî kuvvetlerin başında çarpışarak Atatürk ve Mareşal Çakmak'ın takdirini çekecek kadar celâdet ve hamaset göstermiş ve anavatanından müstevliyi çıkarmağa muvaffak olmuş bir zattır. O zamanlar Bozan beyin üzerine Urfa delikanlıları ve kızları şu türküleri söylemişlerdir: Şişkonun damından hoplayamadım Cephane döküldü toplıyamadım Beş on Fransızı pakliyemedim

Di yürü Bozan beyim, sen yürü,
Çetelerin gidiyor dönmüyor geri.

Hızmalı köprüden indim dereye
Atılır bombalar bilmem nereye
Urfa çeteleri dönmez geriye

Di yürü Bozan beyim, sen yürü,
Çetelerin gidiyor dönmüyor geri.
Bozan bey diyorlar bir küçük vezir
Elinde kılınca çetesi hazır
Canımıza ulaştı hocayı hızır

Di yürü Bozan beyim, sen yürü,
Çetelerin gidiyor dönmüyor geri.
Her tarafta istihkâmlar kazıldı

Ermeni süryani çete yazıldı
Fransızların da kökü kazıldı
Yürü Bozan beyim durma sen yürü
Askerlerin gidiyor dönmüyor geri.

Fransızın başında kırmızı fesler
Atılır bombalar gelmiyor sesler
Ruhları çıkmış, kalmış kafesler

Yürü Bozan beyim durma sen yürü
Çetelerin gidiyor dönmüyor geri.

AYIN OLAYLARI:

DERGİMİZİN TERTİPLEDİĞİ "Türk Halk Musikisi Gecesi,"

Nedim Otyam ve memleketin her tarafından deyişler ve söyleyişler birliği

Dergimizin 9 Aralık 1950 günü tertip ettiği "Türk Halk Musikisi Gecesi" çok muvaffak olmuş, gecemize hemen hemen davet ettiğimiz bütün Halk Musikisi sanatkarları iştirâk etmişlerdir. Kendilerine burada alenen teşekkür ederiz. Bu münasebetle hepsini resimlerle okuyucularımıza tanıtırken, memleketimizin en yüksek satışlı "Radyo Magazin" mecmuasında gecemiz hakkında çıkan Zafer Sülek'in yazısını aşağıya alıyoruz:

Ah! Kendimizi bulmak için, acab neyleyelim?

Oh! Nihayet bu hasret çekişin azabını "Türk Folklor Araştırmaları" dergisi dindirdi. Eminönü Halkevinde bir "Türk Halk Musikisi Gecesi" tertip ederek bize, kendimizi yaşama imkânını verdi.

Renkli ışıklar ve güzel bir dekor içinde sahneye ilk çıkan, Nedim Otyam'ın korusu oldu. Nedim Otyamı aşağı yukarı hepimiz tanırız. Yorgun olarak evinize dönünce, tabii ki

ilk el atacağınız yer, Radyonuzun düğmesidir. Çıt!.. Bakarsınız; memleket türküleriyle bu se-

Şemsi Yastıman saziyie

Mukaddes ve Münevver Coşkun kardeşler
vimli sanatkar, hemen, kırk yıllık ahbab gibi,
teklifsizce karşınıza çıkıvermiştir.
(Onun korusu bizi destanlarımızta götürdü.

Necati Başara'nın birliğinden bir grup

Çok şeyler duyduk, çok şeyler yaşadık. O ara, halkı tetkik etmek... Halktaki heyecanın nabzını yoklamak... Ne mümkün?

Ve sonra... Şemsi Yastıman'dan bir masal...

Vak'ının bundan kaç sene önce ceryan ettiğini pek kendisi de bilmiyor. Ama mademki anlatıyor, dinliyelim...

Vaktiyle Kırşehir'in civar köylerinden birinde sefer isminde aslan gibi bir delikanlı varmış. Kızın adı Haticeymiş mi. ne? Birbirlerini seviyorlarmış... Sevdanın ilk yangını galiba kızın kalbinde çıkmış... Tabii. Sefer aslan gibi çocuk... Kim kaçırır? Kim sevmez?

Fakat heyhat!...

O yiğit, o cânım çocukta verem varmış... Ve bünye kuvvetli olduğu için zavallı hissetmemiş... Seferi, hastaneye kaldırmışlar... Tâ Ankaraya... Sonra «Allah günahlarını affetsin... Gitmiş cânım çocuk, gitmiş... Ah! Şu ecel, ne haindir! Ve o günden bu güne bir hâtura kalmış, dillerde... Gelinin türküsü:

Anama söyleyin anam ağlasın

Babamın oğlun var beni neylesin...

Şemsi Yastıman tezatlı iş görüyor, hem ağlatıyor, hem güldürüyor. Bu nasıl şey!

Değerli müzisyen arkadaşımız Sadi Yaver Ataman Birliği

Allah! Allah! halka bakın... Yerinde durmuyor. Ne o? Ha, anlaşıldı: şimdi de Coşkun kardeşler... Mukaddes ve Mine... Yalnız Coşkun değil, şenler de.. Her işisinden de muttasıl tebessüm yağıyor...

Şevkle okuyorlar: Ha bu diyar... Ha bu diyar...

Yine ne oldu? Herkesin yüzünde hüzün... Herkeste ıstırap... Meğer Necati Başaranın korusu çıkmış... Bir kaval sesi ve onun içli nağmeleri... Necati Başara korusunu böyle idare ediyor. Tam Türkçe değil mi?

Ve sonra sazıyla bir genç kız, bize bir Antep havası okuyor. Neclâ Çetiner... Belki, kendisi Antep'li... Belki de kendisi dertli... «Yaldelden yadele...» diyor... Of, ne acıdır şu gurbet.

Hep alkış.. Hep takdir. Derken Necati Başara Birliği de sırasını savuyor.

Şimdi bir de bakıyorsunuz, Halk Türkülerini ayrı bir hususiyetle okuyan Azize Tözem sazını kucaklamış sahnede.. Yanında iki de saz arkadaşı var: Zekâi Beşgül ve Nevzat Ekmekeçi... Hani şu: Nedim Otyam Birliğine Hataya seyahatine giden iki genç... Azize Tözem,

okuğu kıvrak ve uzun havalarla gönülleri fethediyor..

Sonra bu rüyadan sıyrılıp, bir uyanıyorsunuz: Meşhur 'Sadi Yaver Ataman ve korusu... Tam yirmi beş kişilik bir koro...

Mikrofona yaklaşarak, Ataman diyor ki:

Azize Tözem ve sazi

İspanyol Folklor Ekibinden birkaç sanatkar vapurdan indikelri sırada..

« Bir gün aşık Kerem Turnalara rastladı. Hemen başı üstünde uçuşan bu kuşlar ona ilham verdi. Ve aldı Kerem:

Hayır... Aldı, korodan Masume Ufuk...

O gece her türkü, bizi Anadolunun bir köşesine attı. O gece, sanki türkülerin ülkesinde dolaşıp dördük. Kâh gurbete çıktık, kâh gurbetten sılaya vardık... Kâh aşık olduk, kâh aşıkların çilesini dinledik..

Ve her okuyucu ve koroya «Türk Folklor Araştırmaları» şükranlarını bir buketle sunuyor.

Fakat, gözlerim, «Türk Folklor Araştırma-

ları» dergisinin hediye ettiği takvime ilişkince haylice ağlamaklı oldum.

İçinde şunlar yazılıydı:

«Onu yaşatmak istiyorsanız, abone olun. Ve dostlarınıza tavsiye edin.»
Of, sanat dünyası! Of akademi dünyası.
Off!.. Off!..

★
İSPANYOL FOLKLOR EKİBİNİN ZİYARETİ

Geçen ay İstanbul'a 105 kişilik büyük bir İspanyol Folklor ekibi gelmiş ve Atlas sine-masında verdikleri üç temsil de alâka ile karşılanmıştır.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Senelik abonesi 300, altı aylık abonesi 150 kuruştur.

Yurd dışı senelik abone 2 dolardır.

Adres değiştirmeler hiçbir şart ve ücrete tâbi değildir.

Basılmayan yazılar talep vukuunda iade edilir.

İdare yeri: Yeşildirek, Necip Ef. Sok. No: 24 — İstanbul

Basıldığı yer: M. S I R A L A R Matbaası

T. C. Ziraat Bankası

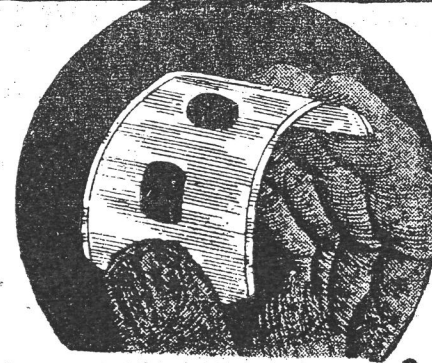
1951 yılında da müşterilerine en büyük ikramiyeler dağıtıyor.

Bol keşide - Bol ikramiye

Acele 150 liralık bir hesap açtırınız. Her 150 lira için bir kur'a numarası verileceğinden hesabınızı yükseltiniz.

0.08 m. m.

0.08 m. m.

REG. TRADE MARK

Mondial

RAZOR BLADE

Tıraş Bıçağı, cildine itina eden zevk sahiplerinin tıraş bıçağıdır.

Her yerde ısrarla arayınız.

Türkiye İş Bankası

1951

İkramiye Planı

Bahçeli ON ev ile

Dolgun para

ikramiyeleri

Doktor

Halil Okan

Birinci Sınıf Dahiliye Mütahassısı

Perşembe halk günü

İstanbul - Şehzadebaşı Tramvay
durağı No. 85 - Tel. 25888

